

OKUMA GÜÇLÜKLERİ VE DÜZELTİLMESİ

Dr. İsmail ÖZÇELİK*

Bireyler yaşamları boyunca kendi benlikleri ve çevreleri ile uygun, dengeli ilişki kurup sürdürme çabasıdadır. Psiko - sosyal çevrede yer alan uyaranlar iletişim sürecine kaynak oluşturmaktadır. Sosyal yaşantıda bulunan her birey, diğerlerinin duygu ve düşüncelerini bir uyaran olarak almaktadır. Sosyal ortamda bulunan her kaynak, belirli bir kanaldan alıcıya mesaj vermektedir. İşte kısaca açıklanmaya çalışılan iletişim sürecindeki mesajlar, işaret, yazılı türde görsel kökenli olabileceği gibi, sözel ya da işitsel kökenli olabilir. Alıcı olan bireyin iletişimi başarması, kaynaktan gelen mesajı duymamasından öte yorumlaması ve anlamasıyla olanaklıdır.

Günümüzde bireyler sözel iletişimin yanısıra, yazılı iletişime de dayalı olma durumundadırlar. Okuma, günlük yaşamın bir parçası haline gelmiş olup, teknolojik evrenin onsuz olması düşünülememektir (Harris ve Sipay, 1971, s.1). Okuma gelişiminin düzeyi, bireyin öğrenim yaşantısını da etkilemektedir. Zamanımızda, yazılı mesaj gittikçe artmaktadır. Bireyler bilgi edinme sürecinde başarılı olmak için yazılı kaynaklara gitmek zorunda kalmaktadırlar. Kısaca belirtmek gerekirse, yazılı kaynakların iki temel yararı bulunmaktadır. Bunlardan birisi bireye geniş seçim hakkı yaratması, diğeri ise kalıcı olmasıdır.

Okumayla ilgili olan güçlükler, bireyi kültürel kaynaşmadan alıkoyabileceği gibi ekonomik ve sosyal yaşantısına da engel oluşturur (jansky ve Hirsch, 1972, s.1).

Okuma Güçlüğü Nedir?

Okuma, çok öznel ve karmaşık bir beceridir (Smith, 1971, s.1). Okumanın, duyumlama, kavramlaştırma, anlam çıkartma, öğrenme boyutları bulunmaktadır (Harris ve Sipay, 1971, s. 9 - 12). Tanımla-

* A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, EPH Bölümü

nacak olursa okuma, basılı ya da yazılı sembollerden anlamlı yorum gitmektir (Harris ve Sıpay, 1971, s. 13). Özsoy ise okumayı, oyma kabartma, baskı şeklindeki sembollerden anlam çıkartma süreci olarak tanımlamaktadır (Özsoy, 1975). Okumayı türleri açısından ele alacak olursak, üç grupta inceleyebiliriz (Harris ve Sıpay, 1971, s. 18 - 20) :

I. Gelişimsel Okuma :

Okumanın Mekaniği şu hususları kapsamaktadır :

Kelime hazinesi gelişimi, düzenli göz hareketlerinin ve duruş özelliklerinin kazanılması, sözel okuma ve sesli okuma becerisinin edinilmesi.

Anlama kısmı şu hususları kapsamaktadır :

Yorumlama becerisinin kazanılması, Amaçlı okuyabilme, anafikri bulma, belirli sorulara yanıt bulma, ana hatları çıkartma, yönergelere uyma. Gelişimsel okumada amaç, okumayla ilgili bilgi, beceri kazandırma ve geliştirme olmaktadır.

II. İşlevsel Okuma :

Bilgiyi toplama becerisi olarak şu hususları kapsamaktadır: Index kullanma, kaynaklara başvurma, metinlerdeki içindekiler kısmının işlevini ve kullanımını bilme.

İşlevsel anlama becerisi olarak şu hususları kapsamaktadır: Özel alan tarifleri öğrenme, değişik alanlarda anlama becerisini kullanabilme.

Özel beceri gerektiren konuları okuyabilme, aritmetik, tablo, grafik gibi. öğrendiklerini organize ve kayıt etme, bu amaçla ana hat, özet çıkartma, not alma.

Okuduğunu hatırlama ve gerektiğinde kullanabilme. Görevsel okumada amaç, belirli bir konuda istenilen türde bilgi toplama ya da etüd yapma becerisini edinmektir.

III. Boş Zaman Okuması :

Bu tür okumada amaç, hoşça vakit geçirmek, eğlenmek için bireyin kendi isteği doğrultusunda okuması ve doyum elde etmesidir. Bu yolla birey, daha geniş ve gelişmiş ilgi alanına sahip olur. Okumada değerlendirici hale gelir. Gerçek - gerçek dışı, güzel - çirkin ayırmalarını yapabilir ve sembolik anlamları kavrayacak hale gelir.

Okumanın türleri ve içerikleri açıklandıktan sonra, okuma güçlükleri konusu daha açık olarak ele alınabilir. Özel eğitim alanında öğrenme güçlükleri içerisinde okuma güçlüklerinin özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

Okuma güçlüğü şu şekilde tanımlanabilir. Çocuğun okuması sınıfına ve zekâ bölümüne uygun değilse, okuma güçlüğü vardır denebilir. (Harris ve Sipay, 1971, s. 400). Daha kapsamlı bir tanıma gitmek için şu hususlara dikkat etmek gerekecektir :

1. Okumayla ilgili temel beceri kazanmada güçlük.
2. Metnin kurallara uygun ve doğru okunmasında güçlük.
3. Metnin uygun hızda okunmasında güçlük.
4. Anlam çıkararak yorumlamada güçlük.
5. Okumadan zevk duymada güçlük.

Belirtilen hususların birinin veya bir kaçının birarada bulunması okuma güçlüğüne neden olmaktadır.

Nedenleri :

Okuma güçlükleri, duyuşsal, linguistik, bilişsel, sosyal ya da kişilik karakteristiklerinden kaynaklanmaktadır (Jansky ve Hirsch 1972 s, 2). Okuma güçlükleri konusundaki nedenleri gruplayacak olursak dört bölümde ele alabiliriz (Rudell, 1974, s. 20).

a. Fiziki Yetersizlik : Özellikle, görme, işitme ve konuşmayla ilgili olan ve öğrenmeyi etkileyen sorunlar. Örneğin görme kusurları, hafif düzeyde işitme ve konuşma bozuklukları.

b. Anlıksal Gelişim : Bireylerin yeterli anlıksal gelişime erişmemiş olmaları.

c. Duyguşsal Sorunlar : Gerçekte duyguşsal sorunların mı okuma güçlüğüne yol açtığı, yoksa okuma güçlüğü'nün duyguşsal soruna mı yol açtığı iki yönlü bir durum göstermektedir? Bu konu ile ilgili olarak, aşırı baskıcı aile tutumları ve yanlış ana - baba tutumları önemlidir.

d. Çevresel Sorunlar : Özellikle elverişsiz bir çevrede yetişme, ikincil dil sorunu ve eğitim etkinliklerinin yetersizliği belirtilebilir.

Düzeltilmesi

Okuma güçlüklerinin düzeltilmesi ve önlenmesi etkin ve uygun eğitim programlarının düzenlenmesine bağlıdır. İstenilen düzeyde bir okuma öğretimi programı şu hususları kapsar (Ruddell, 1974, s. 7): İlk önce çocuğun önceki bilgi ve anlama düzeyi saptanmalıdır. Çocuk, yakın çevre ve okul diyalogu oluşturulmalıdır. Bu hususu gerçekleştirmek için sınıf öğretmeni, rehber öğretmen işbirliği içinde olmalıdır. Hazırlanan eğitim programları, öğrenmeyi geliştirici ve bireysel olarak sorunların çözümünü sağlayıcı şekilde olmalıdır.

Okuma öğretimi konusunda kullanılan yöntemleri, iki özelliğe dayalı olarak sınıflamak olasıdır. Bunlardan birisi yönelik olduğu birey sayısına göre yapılabilir. Diğer ise kullanılan teknikler açısından dır.

Okuma öğretimi kullanılan teknikler açısından üç kısımda ele alınabilir. (Harris ve Sipay, 1971, s. 25).

Ayrıştırıcı Teknikler :

- a. Liguistik Yaklaşım : Çözümleyici bir teknik olup harf öğretimiyle işe başlar.
- b. Fonetik Yaklaşım : Sembol - ses bileşimi ve fonik genellemelere dayalı bir yöntemdir.
- c. Alfabe Yöntemi : Bu yöntem daha çok okumaya başlangıçta kullanılır. Her harf dilin özelliğine göre belirli sembollerle gösterilir.

Birleştirici Teknikler :

Dil Yaklaşımı : Konuşma, okuma, yazma konusundaki deneyimlerin kullanımına dayanır. Öğretmenin gözetimi altında, parçaya ilişkin temel cümleler yazılır ve öğrenilir. Daha çok hikaye anlatımı şeklinde uygulanmakta olan bu yöntem yaygın değildir.

Eklektik Teknik :

Bu tekniği savunanlar ne ayrıştırıcı ne de birleştirici tekniklerin tek başına ve her çocuğa yeterli olmadığını belirtmektedirler.

Okuma öğretimini kapsadığı bireyler açısından ele alırsak üç grupta ele alabiliriz (Ruddell, 1974, s. 557 - 561) :

Yetenek Gruplaması :

Öğrencilerin okuma becerileri açısından, düşük, orta, yüksek diye gruplara ayrılarak eğitim görmeleri esasına dayanır.

Yararları :

1. Çocukların okuma etkinlikleri konusunda geçmiş deneyimlerinin bilinmesini sağlar.
2. Anlamayı sağlayıcı ve kolaylaştırıcı bir tekniktir.
3. Öğrenciler, kendi ortak fikirlerini tartışarak daha iyi öğrenebilirler.
4. Öğretmen, ortak sorunlara çözüm getirerek eğitim etkinliğini artırır.
5. Eleştirici ve yorumlayıcı okumaya grup ortamında daha kolay geçilir.

Sakıncaları :

1. Her öğrenciye hitap edecek program zordur.
2. Öğrenciler kendi aralarında ayrı, ayrı gruplanmadan olumsuz yönde etkilenirler.
3. Öğrencilerin ilgi alanlarına göre okuma materyali seçmesi zorlaşır.
4. Her öğrenciyi belirli bir sınıfa koymak güçtür.

Bireysel Okuma :

Lazar, bireyselleştirilmiş okumanın bir yol olduğunu belirtmekte, ancak bunun tek bir yöntem ya da teknik olmadığını, okuma hakkında daha dar bir alanda düşünmeye yol açıp, yeni bir düzenleme getirdiğini belirtir (Weisgerber, 1971, s. 21). Bireysel okuma öğretimi, her çocuk için okuma ortamının oluşturulmasını ya da düzenlenmesini, onun bireysel okuma hedeflerine yaklaşması oranında gerçekleştirilmesidir (Weisgerber, 1971, s. 129). Bireysel okuma öğretimi üç varsayıma dayanmaktadır (Rudell 1974, s. 558). Bunlar : 1. Çocuk okumaya isteklidir. 2. Bireysel seçim istenilen doğrultudadır. 3. Zaman sınırlaması olmadan çocuk kendi kapasitesine göre okur.

Yararları :

1. Çocuğa kendi yaptığı seçim ilginç gelir, güdülenmesi artar.
2. Çok materyal okunması olumlu okuma tutumu gelişmesine yol açar.
3. Çocuk için kendi hızında okuması rahatlatıcıdır.
4. Çocuk - öğretmen arası yakınlaşma doğar.

Sakıncaları :

1. Geniş materyale gerek var, masraflı yöntemdir.
2. Bazı çocuklar uygun seçim yapamazlar.
3. Öğretmen için yorucu ve zor bir yöntemdir.
4. Grup değerleri ikinci planda kalabilir.

Eklektik Yöntem :

Bu yöntemi iki şekilde ele alabiliriz (Ruddell-, 1974, s. 566 - 568).

a. Küçük Grup Etkinlikleri :

1. Hikâye tartışması : Aynı hikâyeyi okumuş ya da bilen çocukların bir araya gelerek tartışmaları esasına dayanır.

2. Araştırma veya komite çalışmaları : Aynı konuya istekli olan çocukların öğretmen gözetiminde çalışma yapmaları.

3. Hikâye yazılması ve dramatizasyon : Öğrencilerin ortak deneyimi olduğu konuda hikâye yazmaları ya da dramatize etmeleri esasına dayanır.

4. Birey - Grup Eşlemesi : İki öğrenci takımının sözlü okuma ve tartışma etkinlikleridir.

b. Tüm Sınıf Etkinlikleri :

1. Sözlük becerileri etkinlikleri : Sözlük kullanımının pekiştirilmesi için yapılan çalışmalardır.

2. Öğretmenin sınıf yönsemesine uygun hikâye okuması ve tartışma açması esasına dayalıdır.

3. Görsel işitsel yardımcı ders araçlarından yararlanılması da tüm sınıf etkinliklerindedir.

Öğretmenin Okuma Öğretim Programı Uygularken Dikkat Edeceği Hususlar :

1. Çalışmaya başlamadan grupla uygun rapor sağlanmalıdır.

2. Sınıftaki öğrenme düzeni öğrencilerle danışılarak düzenlenmelidir.

3. Gruplar arası ayırmıcılıktan kaçınılmalıdır.

4. Grup düzenlemesinde yatay ve dikey geçişlere elverecek düzenleme sağlanmalıdır.

5. Öğrencilerde güdülenme yaratılmalı ve başarı durumlarından haberdar edilmelidirler.

6. Okul aile ve çocuk etkileşimi sağlanmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Farnham, Sylvia, **Learning Disabilities**. Fontana Open Books Com, London : 1978.

Harris, Albert J. and Sipay, Edward R. **Effective Teaching Of Reading**, David Mckay Com. New York : 1971.

Jeannette Jansky, Hirsch Katrina. **Preventing Reading Failure**. Harper and Row Pub. New York : 1972.

Ruddell, Robert B. **Reading Language Instruction : Innovative Practices** Prentice Hall Inc, New Jersey : 1974.

Smith, Frank. **Understanding Reading. A Psycholinguistic Analysis Of Reading and Learning to read**. Holt Rinehart and Winston Inc, New York : 1971.

Weisgerber, A. Robert. **Perspectives In Individualized Learning**. F.E. Peacock Publshers Inc, Illinois : 1971.